

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

ADMINISTRACIÓ:

St. Bernat, 5, Pral.-2.^a
CIUTAT DE MALLORCA

(Administrador: Juan Riutort.)

LA AURORA

¿A ON LA VENEN?

A Manacor: Ca-mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.

A Palma: Llibreria d'En Guasp, Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d' En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria de N' Ernest Frau, Bros.-a.—Llibreria Amengual y Muntaner.

Surt cada dissapte per donar ventim i altres erbes an es qui s'ho guany

EN FILAPRIM I EN PICA PICA,

D. Miquel Ferrá i D. Juan Rotger

SOBRE LO DE SA CRIPTA

Parla En Filaprim

Vet-aquí que avui me veig obligat a tornar a agafar ploma—i això que no en feia contes— a fi d'acabar de aclarir els comentaris qu'el senyor Pica-Pica ha tengut humor per fer a l'article que publicava fa dues setmanas sobre la qüestió del sepulcre del nostre gloriós màrtir.

Compendrà el Senyor Pica-Pica que molt poc gust m'ha de donar a mi discutir amb qui mai m'arribaria a entendre.

La discussió per la discussió es cosa poc honorífica. Adamiés jo no tenc temps per perdre fent mèrits i silogismes per demà que venguessen unes oposicions a rectoria i menys per apendre a negar *majorem* i *minorem* per si s'esdevinguessen canongies vacants o poder-les-se donar de *sabio* en ocasió propícia, davant deixebles acòlits i exorcistes.

Jo si vaig motar sobre tal qüestió de la *cripta* fou per procurar distingir i separar punts de vista.

En Pica-Pica es creu discutir sobre *idees* quant solament discuteix sobre punts de vista. Ell lo que voldria és col·locar-nos a tots an el seu punt de vista. Ja se— i En Pica-Pica també heu deu sebrer que Plató afirmava que *idea* volia dir simplement *punt de vista*. Però les coses han canviat molt i jo no conceb idea tan pobre que sols desde un punt puga esser mirada. Lo que no més té un punt de vista és la pintura. Una escultura ja té un *plá de vista*. L'arquitectura i les idees ja tenen punts de vista qu'es poren moure en les tres dimensions; es a dir, tenen un *camp il·limitat de vista*.

**

Lo que me cal dir are— per desfer un erro incompreensible d'En Pica-Pica—és que la meua veu serà més suau o més estrident que la que se deixá sentir dia 5 de *fortol* a la casa de l'Ajuntament de Ciutat; lo que jur és que no és la mateixa ni d'un bon troç.

Un homo, adamiés, no crec que tengu necessitat de mudar de tò just per porer donar lloc a que En Pica-Pica umpli una «AURORA».

Aquí ont s'hi senten dues veus de tò completament distint és en els articles d'En Pica-Pica, i son la seva i la del bisbe Campins retreguent-lo tant sovint i devegades amb notoria inconveniència com si sobre d'ell, volgués descarregar la responsabilitat del seu inestable procedir. Massa pulcritut i delicadesa de expressió hi ha en els escrits del difunt Prelat perque sense escrupol puguin mesclar-se amb la plebeia dicció que tal Pica-Pica acostuma usar.

I no parlem més ni de l'Esperit Sant ni del Padre Calpena que per una banda mos exposaríem a dir coses massa perilloses i per l'altre coses massa

crues. Sempre es decent i oportú retreure qu'el temple no és lloc adequat perque a dins seu hi sigui desplegada la pirotècnia de la paraula.

**

I així s'acaba l'història d'En Pica-Pica i d'En Filaprim.

(D'el "Sóller")

Parla En Pica Pica

Mos deien i mos repetien que es senyor que hi ha amagat a darrera en Filaprim era un senyor molt inflat; empero mai hauríem cregut que tengués pit per escriure aquestes paraules: «Compendrà el senyor Pica Pica que molt poc gust m'ha de donar a mi discutir amb qui mai m'arribaria entendre». ¡Jesus! ¿i qui vos ha enganat, jermanet? ¿Que no veis que duis una bena a davant els uis? Sa vostra fatuidat vos fa pensar que sou un ser superior a tots els demés mortals i per això les vos mirau amb uis de llàstima; empero sa realitat diu que anau tan a peu com nosaltres pecadors o un poc més. ¿Que no hu veis que amb aquest assumto de sa cripta fregau els morros p'en terra? Vamos, senyor Filaprim, convenceu-vos-ne que s'estuferera no és bona per res.

Jura en Filaprim que ell no és ell; pero si en sentir-lo jurar comparám lo que ha escrit dalt es setmanari «Sóller» amb lo que hem lletgit aquests dies a «La Almudaina» sobre es sepulcre de Ramón Lull, mos sentim impulsats a exclamar: ¡Jurament de mariner que no veu com en pot sortir des temporal!

¡Es punt de vista d'En Filaprim! ¿i que no vol entendre que noltros le-hi discutim an aquest punt de vista (es de s'art) i que ja li hem provat que en cas de casos no és aquest es principal en s'assunto de sa cripta? E-hu repetirém una vegada més. Amb so Còs del Beat Ramón Lull lo que s'ha de fer, lo que és lo primari, lo que és lo principal principalíssim és «posar-lo en major veneració» ¿Encara no mos entendrem?

Els *piropos* que mos tira En Filaprim, aquell desberat que va enflocar sobre l'Esperit Sant i sa desconsideració que té amb l'Il·lustríssim P. Calpena no «clareixen els nostros comentaris» a pesar de que En Filaprim hagi agafat sa ploma aquesta vegada per aclarir-los. Que consti.

I ja que, segóns diu, «així s'acaba l'història», per noltros així sa pot acabar. Es una història que demostra a la gent es pes que fan certs individus que sa diuen representants de s'intellectualisme.

Parla D. Miquel Ferrá

Al aludir incidentalment, en una conferencia sobre Ramón Lull, a la proyectada traslació de sus restos, no fué otro mi ánimo que el de revelar la existencia de un estado de opinión, quizás no bien conocido, favorable a la conservación de aquellos restos en el antiguo sepulcro que los guarda. Creí yo que aquella opinión no podía ser indiferente a los patrocinadores del proyecto: no en el sentido de que a ella tuvieran que amoldarse y someter su criterio, sino en el de que no dejarían de apreciar discretamente su peso, poco o mucho, y de tomarla en cuenta.

Lo esencial no era impedir o dificultar tal o cual cosa; sino que todos supiéramos bien lo que pensamos unos y otros respecto de ella, tratándose, como se trata, de algo que a ningún buen mallorquín puede ser indiferente. No es lo malo—¿no es el mismo Gaudí quien lo ha dicho?—que proyectos como el que nos ocupa u obras como las de la Seo se discutan y dividan la opinión en contrarios pareceres. Lo malo sería que tuvieran al pueblo sin cuidado, porque eso indicaría que la Seo ha dejado de ser la casa de todos y que no consideráramos ya como cosa nuestra a Ramón Lull y los monumentos seculares que nos hablan de su gloria.

Yo creo que en ninguna ocasión deberían dejar los que tienen voto o simplemente voz, de hacerla oír, con naturalidad y sin estridencias, cuando se tratase de asuntos de esta índole. Los llamados a resolver y dirigir conocerán siempre de este modo el terreno que pisan y se ahorrarían el posible disgusto de una crítica estéril de actos ya consumados, e impopularidades que pueden redundar en desprestigio de una autoridad que sólo alcanza todas las eficacias cuando la circunda la aureola del íntimo respeto.

Ciertamente, conviene a veces, y libre Dios de criticarlo, no hacer caso de la opinión de cierto vulgo filisteo, que en Mallorca y en todas partes es el peor enemigo de todas las idealidades, y frente al cual nuestro difunto Obispo, que las tenía nobilísimas pareció poner exquisito y muy laudable empeño en aislarse aristocráticamente. Pero no es bueno que este aislamiento se lleve hasta el extremo de desconocer la existencia de la realidad circundante y que se envuelvan en aquel mismo desprecio ciertos instintivos sentimientos populares, no exentos con frecuencia de razón y aún de espiritual delicadeza. Ni conviene tampoco que un temor excesivo, e inmotivado en espíritus fuertes, al contraste de otras ideas levantadas, lleve hasta el extremo de rehuir su contacto fecundante con las propias; pues todo pensamiento inconsciente y reducido a alimentarse de sí mismo, acaba por lan-

guidecer y consumirse en un aire enrarecido de invernadero.

**

No era la de mi conferencia en la Casa Consistorial ocasión oportuna para razonar extensamente, ni ello hacia falta a mi objeto,—un punto de vista determinado respecto al sepulcro de Ramón Lull, y a nadie habrá extrañado que lo dejara para otro día. Pero no puedo tardar ya más en hacerlo, que parecería desconocer o no hacer caso de los sólidos argumentos y motivos expuestos a la luz pública por los autorizados iniciadores de la idea que con empeño digno de todo elogio, no pierden oportunidad de cimentar en el pueblo los principios de una cultura litúrgica y aún artística.

En esa tarea me sentiré muy honrado de colaborar con mis escasas fuerzas, en unos pocos artículos en los cuales pinso exponer mi idea, lo más sucintamente que sepa y de un modo, huelga decirlo, absolutamente impersonal y objetivo; pues, ni voy yo a discutir conceptos, por otra parte muy discretos, expuestos en sermones y cartas pastorales, ni tengo que seguir desde estas columnas polémicas de novato suscitadas en forma y sitio que no son los que convienen a la dignidad del tema y las personas.

(De La Almudaina.)

Parla D. Juan Rotger

Los novatos somos así. En cuanto la fortuna nos depara una ocasión para alternar con uno de esos veteranos, que pertenecen a la *creme* del intelectualismo, nos crecemos que es un contento y siquiera para hacer que no sea tan efímera esta nuestra grandeza, procuramos, hasta el sacrificio, que no se interrumpan por nosotros unas relaciones que tanto nos enaltecen.

Por esto a nadie ha de sorprender que, pareciéndole a don Miguel Ferrá que la *forma* y *sitio* de los semanarios «Sóller» y «La Aurora» no son los que convienen a la dignidad del tema y las personas, y habiendo elegido el diario «La Almudaina» para exponer de nuevo y razonar su idea respecto a la cripta de Ramón Lull, nosotros nos atrevamos a implorar de otro diario el favor inmenso (que por tal lo tenemos los novatos) de dejarnos repetir en sus columnas el concepto que nos merecen o merecieren aquella idea y sus razones.

El primer artículo de la serie que va a publicar el Sr. Ferrá, no reclama, en rigor, una contestación nuestra ya que, si bien nos parecen tan vulnerables como de mal género sus eufemismos, al tratar de ciertas personas y cosas; pero, tocante a nuestro asunto, no es más que el to que de atención.

Algún comentariu queremos hacer, no obstante, al prólogo del señor Ferrá, toda vez que para ello no hemos de alejarnos de nuestro tema

Dice en él el señor Ferrá que en la conferencia que dió sobre Ramón Lull en la Casa Consistorial solamente aludió de una manera incidental al proyecto de la cripta.

Esto no es exacto y nos conviene hacerlo notar. Lo saben los que oyeron al señor Ferrá y pueden convencerse de ello los que lean «La Última Hora» del día seis del último Julio. Además suelen anunciarse como puntos capitales de una conferencia lo que no son más que alusiones incidentales de la misma? Pues si mal no lo recordamos uno de los puntos que figuraban en el sumario que el señor Ferrá dió a la prensa para que el público se enterara de lo que había de tratar en la Casa Consistorial era el de la cripta. Y más explícitamente que la prensa lo decían los que habían hablado con el señor Ferrá. Si nosotros dejamos nuestras ocupaciones, que eran muchas aquella noche, para ir a escuchar al conferenciante, fué, aparte de los relevantes méritos de éste, porque deseábamos saber que tal sería el varapalo que, según se decía por ahí, había de dar a los iniciadores de la idea de la cripta y al Ilustrísimo P. Calpena.

Suponiendo el señor Ferrá, porque así quiere suponerlo, que lo que dijo respecto a la cripta del Beato Ramón Lull, no es en su discurso más que una alusión incidental escribe así: «No era la de mi conferencia en la Casa Consistorial ocasión oportuna para razonar extensamente un punto de vista determinado respecto al sepulcro de Ramón Lull, y a nadie habrá extrañado que lo dejara para otro día».

¡Pues si supiera el señor Ferrá cuanto nos extraña esto a nosotros! Y no es solamente porque no creamos en alusiones incidentales; es también por esto que vamos a decir.

Ya el Sr. Obispo, de santa memoria, había estudiado el proyecto de la cripta, con la minuciosidad con que estudiaba siempre todas las cosas; y lo había expuesto verbalmente en la reunión que el 23 de Junio de 1914 celebraron las Autoridades y distinguidas Corporaciones para tratar del VI Centenario Luliano, logrando el aplauso unánime de los reunidos; y lo había razonado en la Carta Pastoral del 25 de Enero del corriente año; y después de la muerte del Sr. Obispo, el Muy Ilustre Vicario Capitular lo había recogido con verdadero cariño; y había estudiado los medios para dar principio a su ejecución; y se había celebrado la fiesta de la bendición y colocación de la primera piedra para la cripta... cuando el Sr. Ferrá, dejándose las razones para otro día, dijo en el salón de sesiones de la Casa Consistorial que lo que se iba a hacer con el cuerpo del Beato era sencillamente un disparate. ¿No es esto extraño y muy extraño? ¿No le extrañaría al Sr. Ferrá que yo ahora levantara la voz para impugnar, por ejemplo, el tendido de la red telefónica Palma-Inca-Sineu dejándome las razones para otro día?

Dice el Sr. Ferrá que al hablar en su conferencia de la proyectada traslación de los restos de Ramón Lull no se proponía impedir o dificultar la realización del proyecto del Sr. Obispo, ni obligar a los patrocinadores de este proyecto a amoldarse a su criterio (al criterio del Sr. Ferrá), sino revelar un estado de opinión contrario a la cripta para que lo tomaran en cuenta allá en las alturas y pudieran proceder con pleno conocimiento de causa.

¡Que bello fuera el propósito del Sr. Ferrá a no ser tan extemporáneo! ¿No comprende este señor que difícilmente creará nadie en la bondad de sus intenciones siendo así que dejó pasar desde el 23 de Junio de 1914 hasta el 6 del Julio próximo pasado sin intervenir en lo de la cripta y dejó esta in-

tervención para cuando ya estuvo bendecida y colocada la primera piedra del nuevo monumento sepulcral? ¿Qué Cireneos son esos que ofrecen su ayuda cuando la cruz está ya en el monte?

Y una vez rechazado por inverosímil este intento del Sr. Ferrá, habrá de ser muy grande la piedad de los mortales para no creer que el verdadero propósito del conferenciante era el de imponer su criterio impidiendo o dificultando la realización del proyecto del Ilustrísimo Sr. Campins. ¿No se atribuyó la representación del intelectualismo? ¿No llegó hasta a esgrimir armas ilícitas? Pues ¿qué otros síntomas se requieren para dar con la enfermedad del Sr. Ferrá?

Mas nosotros no queremos creer que fuese tan... así la intención del Sr. Ferrá. Nosotros pensamos que a este señor no le preocupa gran cosa la cripta del Beato Ramón Lull; pero hay automóviles que para que todo el mundo se percate bien de su paso han retirado las bocinas ordinarias y se han provisto del modernísimo Klaxon.

(De «Correo de Mallorca»)

En Napoleón un día
cuant s'en anava a pescá
un caxalot va trobá
mes llarc que de aquí a Bugía.
Perque es temps s'encalentia
se va fer ben nesesari
ana an els banys de Caimari
per posar-s-hi allá en remui
per curarse es mal d'un ui
cansant de lletgí es diari

DEL TEMPS PASSAT

Defenses quantre es moros a Manacor

Sa Torre dets Enagistes

(Continuació)

Essent sa possessió de sa Torre una de ses cavalleries des terme municipal de Manacor, es Col·legi de Sant Ignaci de Pollensa, com hereu que era del P. Hug Berard, el 29 de Mars de 1685 denunciá s'obligació de tenir un cavall armat per defensa del Reine, segons ses lleis vigents a Mallorca desde el Rei En Jaume el Conquistador. I no solament ajudaven aquells bons relligiosos amb so producte d'aquesta finca an es servici i defensa de sa Patria, sino que també moltes de vegades repartien come llimosna an es pobres gran part des blat que s'hi cuía o al manco els ho donaven per un preu molt módic, com succeí principalment a Pollensa durant ses males anyades de 1689, 1690 i 1691.

Engegats de ses seues cases, col·legis i residencies, i desterrats de sa Patria es Jesuïtes de tota Espanya p' es famós Decret d'En Carles III del any 1767, es Govern s'apoderà de totes ses seues temporalitats. A sa Torre hi posaren després d'uns quants anys algunes de ses companyies de Dragons (soldats de cavalleria) que desde principis des sitgle XVIII hi havia a Manacor, perque no cabent a dins es Corté ses sis que hi foren destinades l'any 1770, les hagueren de col·locar dins altres edificis públics i fins i tot dins cases particulars, al entretant que s'Ajuntament demanava es permís que s'era menester per engran-

dir es Corté i feia ses degudes obres de reforma. Des temps que es soldats visqueren a sa Torre d'ets Enagistes queden per ses parets interiors de ses seues sales molts de gravats i pintures desmanyotades: Cavallers armats de cap a peus, soldats montant briuosos cavalls, vaixells de guerra, armes encreuades, escuts, castells i esglesies fortificades. Per aquest temps en lloc de Torre d'ets Enagistes o del P. Berard l'anomenaren Torre del Rei, com se pot veure an es Mapa de s'Illa de Mallorca que va fer D. Antoni Despuig i Dameto (després Cardenal de la Santa Esglesia Romana) l'any 1785.

Quant decretà es Govern sa venta d'aquests bens o temporalitats adquirí sa casa i cavalleria de sa Torre D. Jeroni Ribera i Marquès, de qui l'heretà, passant de pares a fijos, es seu rebeinet D. Bernat Ribera, espòs de D.ª Jusepa Borràs, que, per falta de successió, la va trasmetre an es seu nebot el Sr. Marquès de Zayas. Posada en venta tota sa possessió l'any 1911, l'adquirí l'Honor Bartomeu Servera per establir-la. Així es com aquest antig edifici amb una part de sa finca ha arribat a parar an es ric propietari i Llicenciat en Farmacia D. Antoni Bassa i Rosselló, qui amb molt de gust i acert procura sa seua restauració i conservació, de lo qual se'n han d'alegrar per força ets amics de s'art i de sa nostra historia.

Aquesta Torre, vertader castell senyorial de s'Edat Mitja, té a sa fatxada principal, además de s'entrada molt espaiosa i de mitj punt, dues airoses finestres coronelles i un'altre d'estil gòtic de sa decadencia a un des cosos d'edifici d'època posterior. Ses moltes aspilleres que hi ha en distintes direccions a ses gruixades paretotes, li donen cert aspecte de fortaleza militar, que pareixeria extrany si no mes se tractàs d'una casa de camp i no sabésem que en es sigles passats era necessari viure sempre ben previnguts per evitar qualsevol sorpresa. Per aquestes aspilleres es defensors de sa Torre porien fer foc, a rompre, amb sos trabucs quantre ets inimics, si s'acostaven, sols que en romanguessen dos o tres en es terrat, que hi havia a part d'amunt, per desparar ses petites pesseres d'artilleria, col·locades entre es merlets que servien de corona o definició a s'edifici.

A de dins apenes hi ha vestigis de lo que era antigament: Una partida de mènsules que indiquen s'altaría que tenia es pis de dalt, bancs de pedra tot menjats an es costat de ses finestres coronelles, es gravats i pintures rudimentaries que hi deixaren es Dragons es temps que hi habitaren, quatre escuts d'armes ran des portal que posa ses sales en comunicació, una inscripció molt antiga que fins ara no sabem que ningú haja descifrada, i a diferents parets trossos de pintures al fresc bastant modernes. Una d'elles representa la Puríssima Concepció de Nostra Senyora i ses demés diferents paisatges.

H.

En Mahoma volgué un día
posá a dins un capell
l'Auropa i l'Oceania
Galilea i Sabadell.
Mes, tenguent molte por d'el
el Cèsar no-hu volgué sebre
i perque no el va aná a rebre
va enviá a Santa María
un coní en cos de camia
amb calsons de pell de pebre.

La remor dels cargols

Passetjant per la riba, una nit fosca, l'aigua-qui rallava amb els penyals plena d'estels fuits de la volta negra, recitaves dolsament uns versos, evocats per l'aspecte del paisatge marí. Aquella estrofa, amic meu,—be t'en deus enrecordar—era del moderníssim poeta Ruben, aquell qui se desfressava de frare de la Cartoixa de Valldemossa—la Vall d'or mallorquina—i feia por a la pagesia temorosa.

Dario remembrava la remor de la mar, remor servada cobejosament p'els cargols dins llur closca. I tu, en això, mes tost que una realitat tangible, no hi veies mes que una imatge poètica, pur fruit de la inventiva. I jo te vaig recomtar, aleshores, com, acostant se a l'orella la boca suaument dibuixada d'un cargol buit cullit a la playa, hom sentia el soroll successiu, persistent—cansó de vou-veri vou—produït per les ones d'aigua salada...

Car jo, des dels jorns, perduts dins la llunyania dels temps passats, de ma infantesa tranquila, coneixia el fenòmen; i creia, amb fe sencera i tament m'ho explicá ma dida, que aquell soroll era el ressó, dins l'espiral entorcillada del cargol, del cantic de les ones qui venien a escometre-mos i a besar els nostres peüets d'infantons des de encontres desgonegudes, misterioses terres d'Orient, patria dels tres reis...

**

Avui ja no som nins, ni anam tampoc a la playa a encalsar les crestes escumoses. Avui ja som persones majors qui han d'emprar molt sovint un genre d'hipocresia qui no escau gaire bè a nostra ànima ben prou ingenua. Avui hem de coneixer lo que és el món, vol dir, les flaqueses pregones del món, i hem de riure quan els altres riguin, malgrat una pena molt grossa escau roegui el cor, i hem de fer bestieses per que la gent no xerri de nosaltres, malgrat el nostre esperit les rebutji; tot per a guardar les formes, eixes formes ampuloses i esquifides al ensems, d'una societat hipòcrita.

I a l'hora d'ara, tres dies després de la conversa que tinguerem dalt la riba a mitja nit, és arribat al diari. M'enrecordava encara, el llevar-me, dels versos del Ruben, quan l'he fullejat i he feta una returada davant el Glosari de Xenius.

Què mos conta l'Eugeni d'Ors? Doncs, el glosador ha establert una conversa amb un filosof amic seu qui li ha endressada una lletra parlant-li del ressó dels cargols... Al punt m'ha sigut permès iniciar-me en el misteri... I—oh fredor! oh decepció! oh desencantament!—no hi ha tal eco ni tal estotj del mormolar tendre de les ones. La veritat, la veritat científica, esgarriofosa, inimiga dels poetes, ens ensenya que aquell soroll que sentíem és la sang d'una vena qui passa prop del tímpan i que, per tal, tan pot escoltar-se la remor aquella al bell mig de la planura com a dins d'una cova, al fons d'una cala com a dins d'una cambra, agafant qualsevol d'eixos cargols enllustrats i policroms posats a tall d'objectes de luxe sobre dels canteranos o sobre les represes de les xemeneies.

El coneixement de la vera veritat és dolorós. Cada explicació científica, doctoral, és una ilusió que mos arrenquen del sí de la nostra ànima. Cada jorn sabem mes coses; però cada jorn, també, restam mes retuts, més consirosos... I, a la fi de comptes, ves que n'hem guanyat de saber que la remor dels cargols buïts no és el ressó del remugar sens'cansament de les ones de la mar gran, sinó la de la circulació de la nostra sang propia!

JOAN ESTELRICH

La Cassada

An'els Senyors D. Marià,
D. Andreu i D. Antoni
Morell i Verd.

El cas passat a AUBENYA (1) vos vui contar.

A ui de sol de sesta, llests de dinar,
els cassadors partien cap a cassar,
tranquil deport que prenen lluny de Ciutat.
La clasta de *Ses Cases* era un aixam,
bellugadis bronzia tot ple d'encant.
La guarda es veu alloure, cusses i cans,
i amb salts i cabrioles, i frescs badais,
s'arrufen i s'arquetgen de llarc a llarc,
i salten a l'espalla del més pintat,
d'un cassador a s'altre de goig lladrant.
Els bells senyors i els hostes, gaiato en mà,
gaiatos que d'uiastre, tendre i sapat,
el Sen Llorenç arretgla p'el garrigar,
camí de Montuiri, cap a llevant,
a la *garriga rasa*, van a amollar?
i el garriguer i l'amo i el fill Tià,
i les lleugeres cobles davant davant.

Ja deixen d'escopetes el bell aplec
que's tiren a mà dreta cap al *Bosquet* (2)
jassat baix de les roques del *Colomer*.
Ben fins de nas tots menen grossos ca-mens;
furetgen i alsen cassa arreu arreu,
de guàl-leres novelles esbarts sencers,
i qualque pobre tortra, fuita de quest,
mitges-perdius, que baixen del puig roquer,
a menjar mores fresques dels grans batzers
dels garrigons i comes i sementers.

De la *garriga rasa* passen de cop
lo portell que mig-tapa un bardissot.
Desfermen ja les cobles els cassadors,
i fugen còme bales els cans milers,
Arreu rastretgen mates i matapolls,
ravells i pins i estepes, seques d'es sol,
i romanins que deixen sagrada olor,
ciprells que encara aguanten seca la flor,
i uiastres que visiten sovint els corps.
L'alegre comitiva dalt d'un turó,
talaia la planura amb lruició...
Na Salta està parada... quin quest més fort!
remena mes la coa com més fortor!
L'àtica fora corda lo bell Senyor,
i ja aglapeix frenètica *nyip-nyop, nyip-nyop*.
Na Lluna és entradissa, uil! i un fibló
més llest no passaria, reblit de trons!
nyic-nyac, nyic-nyac, marrades i venguen bots!
aquell conii que vola buida a Poló
terriblement la guarda li fa la cort.
L'alegre comitiva, desde el turó,
sense alenar, se vessa cap a Poló
ni sent que l'escarrinxen fins als jonois,
gatoves i argelagues, de vius punxons,
cartes girgolars i eritges de blanca flor.
Un cop al cau se tira, un cop al fort,
aquell conii que, incerta la vida vol.
giic giic... críxet dels ossos, tors els potons...
—*Uep! Salta! dassa!...* *dassa!*... crida el Senyor,
i humil se'n ve *Na Salta*, amb gentil port,
i panteixant la guarda bava de goig.
—*No agafarem el frare*, (3) exclamen tots.

Damunt la *Penya-rotja*, quin bell guaitar!
Dins la calitja fonda, cap a llevant,
la mar... montanyes blaves... cases a esbarts;..
la tramuntana llunya per rossegai
mostra poblets i viles, blanquès de cal;..
cap a mitjorn, boirosa, llunya llunya,
Cabrera la marina aguaita el cap,
i Campos remeiera de molts de mals,
i el *Puig dit de les roques* que va pelat.
Oh! i a ponent apunta lo *Puig* sagrat,

(1) *Aubenyà*, possessió situada al peu del Puig de Cura, a la banda de tramuntana, que comprèn miguig.
(2) A mitjàn puig de Cura, cap a ponent.
(3) *Agafar el frare*, entre els cassadors significa no agafar pesa.

montanya de miracles, alberc de sants.
Mare de Deu de Cura! Sant Honorat!
oh! cova extasiada del gran Beat!
Mare de Deu de Gracial que Deu vos quart.

Tot el *coster d'uiastres* han rastretjant,
i el sen Llorenç passeja enforinyats
a dins la carnicera sis agafats,
sis *canongets* sabrosos de bell posat.
Que ho contaràn de tràgic tres encavats!..
Damunt *Na pixarella* vaja un esclat
de trons que cassen ploma! hauràn fet maig!
Passant les *Veles vèies* i el gran pinar,
removen *Na Rodona* i el *comiellar*
dels llamps, ple de figueres, fins al *matar*
d'escabotells de mates i seregais,
que al rost farests'arrapen per atrapar
la cova del Mig-dia, presa d'esglai,
cavada dins la penya de fuis plegats,
voltada de ginesta i càrritx alt,
i el sol que va a la posta com un gegant,
projecta llargues ombres p'el comellars.

Damunt l'ossut i magre *Morro d'En Moll* (1)
senzill guaita Fra Jordi qui esplaia el cor,
oh! guarda fa a la Verge, de sol a sol,
cantant ses amorettes de rossinyol.
Tot astorat se mira el lladre corp,
que, rondetjant l'etatge, prenfa els ous,
i ara penjat per càstic du un picarol.
L'alegre comitiva de cassadors,
escometent Fra Jordi, afina el corp,
i esclata de riaies... —Oh! el picarol!
avui ja'n mena quatre de corpetons;
fills meus! ell de tot-d'una feia pò a tots!
La cova del mig-dia fé un esclató
entrant el corp amb febre d'aquell penjoi;
tots els coloms selvatges i ardots falcons,
que per extranya mescla plegats hi són,
xorics, rates-pinyades i bells cabots,
cap al *matà's* tiraren amb avalot...
mes ja avesats no'n fugen del companyó...
i corr tota la plana, i surt tot-hom...
i un creu sentí una cabra, botada a l'hort,
i un diu que és una bruixa, (Deu mos do sort!)
—I com tenguéren l'amo tal acudit?
—El sen Llorenç que ho conti— diu tot tranquil.
La fosca davallava del puig vecí,
davant davant les cobles, *tris-tris-tris-tris*
i el garriguer, mudant-se de mà els coniiis,
tots reien i xalaven, quant deia així:
—A dins la torrentera de Castellitx,
un corp se remuiava de bon matí;
el bell pastor l'afina i ja és partit...
i al punt baix d'una estepa li clava els dits.
Quin goig que hi ha a *Ses Cases*, tot-hom hi diu:
—Oh jo l'aspidaria per esveir
la milana-pollera milanta pics...
—I jo li penjaría (que res que dir
l'amo hi tendrà quant vengui, digué un fadri)
un picarol d'aveia... —Fet està així!
De cop pren la volada, *coc-coc, dinc-dinc*,
cap a la cova humida, p'el gran cruixit
del *pas dels bous* terrible, arreu guarnit
de verdes tenassetes i romanins.—

Del tamarell a l'ombra, que vel-la mut,
la font hi regalima dins fresc perfum;
la doradella tapa lo llit d'engrut,
i la gentil valzia que du salut.
Bascosa hi beu la guarda... i amb-e quin gust!
Senyores i madona surten al punt
a mig-camí, amatentes... —que us ha retut?
i l'amo an els missatges, alegres, muts,
com un oracle ho conta tot punt per punt,
fins hora del *rosari*, senzill i august,
que acaben amb la *Salve*, capell al puny,
quant l'escudella fresca aixeca el bull.

A. CAIMARI

Aubenyà, 9-8-15.

(1) *El Morro d'En Moll* és aquest cap-serrat del Puig de Cura a sa banda de llevant; *la cova del mig-dia* està gratada dins sa seua amplitut, i el *matar* arriba a mitjàn lloc d'aquest morro.

Una mosca vironera
fia d'un gran milionari
s'en volgué anà a un santuari,
per comprà una aufabeguera.
I amb un mànc de grenera
volgué atupà un homo rús
que no hi volgué tornà pus
perque amb una granerada
foradà *Na Foradada*
un dia que pescà un llús.

Einige Merksprüche.

Conseis útils

VI

Espera fins que sentis necessitat!
Procura persuadir-te de que cada man-
jada es un negoci de decisiva signifi-
cació per sa teva vida. Si tú no tens ta-
lent, no menjis; si no tens set no be-
guis; deixa sempre que sa necessitat
te vengui, i mai vagis a cercar-la. De
aqueixa manera no engreixaràs massa,
i sa podagra o gota des peus, no te do-
narà qué-fer. Un francès molt anome-
nat ha dit: s'homo no viu de lo que ro-
vega i engoleix, sino just de lo que di-
gereix. I jo encare hi afegesc que a s'
homo li entra sa mort per alló que no
ha pogut digerir.

Forma-t un còs fort! Sa gent escup
tant i tant i tosseix tant per devora no-
tros que si hi posassim esment i e-hi
duguessim es cap calent, hi hauria mo-
tiu per morir-mos tots de por. En
aquest cas no hi hauria mes remei que
aficarmos tots dins una campana de vi-
dre. — Convé notar que, perque una
malaltia se prengui, hi ha de haver,
com per un casament, dues coses: pri-
mer, un còs débil i que no sapiga resis-
tir; i segon, ses tan avorrides bacté-
ries. Per aixó, forme-t, i conserve-l, un
còs fort i resistent, i podràs riurer-te-n
de ses bactéries quant les vegis ballu-
gar-se dins es camp de microscopi.

FIL-I-FIL.

Sa Maneta de Plata¹

Això era i no era un procurador que
només tenia un fill i un esbart ferest de
deutes, que no hi veia de cap bolla.

Arribat a s'hora de la mort, crida es
seu fill que nomia Bernat, i li posa dins
sa mà una claveta i li diu:

—Jas, fill meu, aqueixa clau! En jo
haver badaiat, t'investiràn tots aquells
an-e qui devem. Tu no neguis mai cap
deute, perque aixó no hu fan els ho-
mos que tenen un pam de cara. Si jo
en deix tants de deutes és perque tot
m'ha dit malament, però no n'he negat
cap mai. Tu lo que has de fer es cap
viu, i molta de feina, i pagar allà on
puguís, i Deu ja t'assistirà! En veure't
ápurat de tot, miraràs devall aqueix

(1) La me contà Madó Francisca Camps
de Puigpunyent.

llit; e-hi veuràs una trapa, alsaràs es mitjà que té damunt i dedins e-hi haurà una caixa tancada en fort; obri-la amb aquesta claveta, i ja veuràs que hi haurà cosa allà dins que te servirà de molt.

Aquell malanat arribà a acabar els alens. L'amortaien, li passen el Rosari, li diuen s'ofici i el soterran.

Pero llavò vengueren ses bones an En Bernat. S'hi presenten ets acreedors per cobrar, ben peus alts i ben aixarmats.

Bo estava es Rector per uns quants billets! Com havia de pegar negú ell si no tenia una creu

I lo ferest era que, com més anava, més se n'hi presentaven d'acreedors. Com que n'hi sortien devall terra.

L'homo s'arribà a veure tan avorrit, que li vengué s'idea de penjar-se, i ja és partit a cercar una llandera per fer-hi es nuu corredor i fermar s'altre cap a una biga.

Mentres estava amb aquestes, se du sensa voler sa mà a sa butxaca, s'hi troba aquella claveta que son pare li havia donada quant estava per morir, i diu:

—Es-cotri! que no havia pensat en sa comanda de mon pare, al cel sia!

Mira davall es llit, afina aquella trapa, alsà es mitjà que la tapava, troba allà dins sa caixa, tancada en fort, afica sa claveta an es pany i *ra-rac!* pega rodada a sa clau, alsà sa cuberta, mira que hi ha dedins, i m'hi guipa una maneta de plata.

L'agafa, i sent tot d'una veu que diu: —Demana lo que vulgues, i te serà accedit!

—¿Ai sí? diu ell. ¿Que demàn lo que vulga? ¡Vaja si demanaré! i aviat! demàn aqueixa caixa plena de *dobles de vint de carassa!*

I encara no hu hagué acabat de dir, com zas! aquella caixa romàn plena al raset de *dobles de vint de carassa*, d'aquelles tan grogues tan grogues.

I ¿què fa En Bernat? En treu un serró ben ple ben ple, i torna tancar en clau sa caixa i sa clau dins sa butxaca, posa de bell nou es mitjà dalt sa boca de sa trapa, i hi arremolina paners i roba véia per damunt per que no se conegués gens que hi havia tanta de cosa bona per allà davall, i s'espitxa a cercar ets acreedors.

En trobava un, i li deia:

—Veiam! que és lo que vos dec!

—Tant! deia aquell.

—Idò parau sa mà! deia En Bernat.

Se treia es serró, i *dany dany* contava an aquell tota sa cantidat des deute i an es mateix temps esqueixaven es paper que deia d'aquell deute.

Seguia endavant En Bernat, topava un altre acreedor, i li feia sa mateixa endemesa, el pagava fins a doblar i maia; i seguia endavant, i tants d'acreedors com trobava, zas! els e tirava p'es morros sa cantidat des deutes que tenia amb ells.

Sobre tot, per pagar tots ets acreedors hagué d'anar a omplir un parei de vegades es serró, amb tant de pagatòrum que hagué de fer.

Com estigué cabal i hu tengué tot pagat, l'homo se donà a la bona vida, i se passetjava tot lo dia ben vestit i ben tractat com un *si-senyor*.

I la gent que no se'n porien avenir de que hagués poguts pagar tots es deutes de son pare, sensa sentir dir que hagués manllevat a negú; i més se'n esglaiaven com el veien que no feia més que passetjar-se com un cavaller i que per sa cara que treia i p'es vestit que duia, i p'es roi que feia de diners per allà on passava, se veia que no campava gens prim, i que, si volia un quern de dobles de vint, en tenia set per tirar.

Amb això el Rei fa unes dictes que volia casar sa seua fia, que era pobila, i que donava un any de temps per que hi acodissen tots es fadrins que s'hi volguessen casar; i que s'hi casaria aquell que li presentaria un palau tan bo com es seu, s'entén del Rei.

—Així va això? diu En Bernat, com sent aquelles dictes.—Ja hi vui jo un arrap amb tots es qui puguen pretenir sa fia del Rei! Ara mateix me'n hi vaig a donar nom!

¿Que me'n direu? Ell se posa ses cames an es coll, i ¡cap a ca'l Rei manca gent!

E-hi arriba, demana per parlar amb el Rei, el fan entrar, ell fa sa cortesia que pertocava, tot dient:

—Sr. Rei, si no li dic per que som vengut, no hu sabra.

—Sí jove!, diu el Rei: tu li pegues a endevinar. ¡Veiam per que és que ets vengut?

—Jo le hi diré, Sr. Rei! diu En Bernat. ¿Se conté veritat que Vossa Reial Majestat ha fetes unes dictes així i així: que es que dins un any li presentaria un palau tan bo com es de Vossa Reial Majestat se casarà amb sa seua fia?

—Sí que és ver! diu el Rei.

El Rei el se mirà an En Bernat de cap a peus, i li diu:

—I tu ¿que hi pretens res en tot això?

—Prou que hi pretenc! diu En Bernat. Tant e-hi pretenc que desde ara li faig a sebre que seré un des qui me presentaré an es cós per gonyar aqueixa joia.

—No hu sé que't faràs, Eu jove! diu el Rei.

—Vossa Reial Majestat deix estar s'ansia per mi! diu En Bernat.

Se despedeix del Rei, i se'n va a cercar es Mestre-Picadrer més bo de tots aquell reinat, i li diu:

—A veure si vos donau amb coratge de tenir-me fet, d'aquí a un any, un palau tan bo com es del Rei.

Aquell Mestre romangué esglaiat com sentí aquella descàrrega.

—Senyor, digué es Mestre, vossa mercè ¿que no sab que és lo que me demana? ¿que no sab que es palau des nostre Rei és lo que no hi ha?

—Si jo no sabés això, diu En Bernat, no vos hauria cridat a vos que passau p'es primer Mestre-Picadrer de tot es reinat, n'hauria cercat un altre de més baixa mà. Jo no vos demàn si m'ha de costar tant o quant. Poreu posar tota sa gent que volgueu, que, per molta que sia, me don amb coratge de poder-la pagar cada dissapte.

—Bono idò, diu aquell Mestre, si és així, jo me compromét a tenir-li acabat es palau que me demana, s'entén, de sa feina de picapedrer.

—Això me basta, diu En Bernat, per que des fustam i ferreteria ja me'n cuidaré jo, cridant també es primer fuster i es primer ferrer de tot es Reinat.

Així hu feu En Bernat, i es primer fuster i es primer ferrer, li digueren que, si porien posar tota sa gent necessaria i que ell pagàs cada dissapte, li donaven paraula de deixar-li tota sa feina llesta dins un any i un dia.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que aquells Mestres feren fer una crida dins tot es Reinat que tots es picapedrers, fusters i ferrers que volguessen fer feina per tot un any a cobrar cada dissapte, que se presentassen més que depressa an aquells tres Mestres.

Ja hu crec que se'n hi presentaren a centenars i a milenars de menestrals d'aquells tres oficis an aquells tres Mestres, que posaren fil a la guia amb tota aquella tralçada de menestraleria; i vos assegure que s'afanyaven i se desturmellaven fort tant es picapedrers com es fusters com es ferrers.

I En Bernat que cada dissapte duia a cada Mestre tot un serró de dobles de vint per pagar ets homos, que guanyaven un jornal gros de tot, i llavò que cobraven sempre amb or, que és lo més apreciat.

La gent se'n feia creus de que En Bernat pogués treure cada setmana tres serrons plens de dobles de vint, sensa mancar mai.

Però lo que's diu ell cap mal de cap

en tenia, per que, en fer-se avall ses dobles de vint d'aquella caixa, agafava sa *mà de plata*, i zas! ja sentia aquella veu que deia:

—¿Que demanes? ¡Demana tot quant vulgues! que te serà accedit.

—¿Que demàn? deia ell. ¡Que aqueixa caixa se torn omplir al raset de dobles de vint de carassa!

I encara no hu havia acabat de dir, com zas! sa caixa ja tornava esser plena al raset de dobles de vint de carassa, i d'aquelles més grogues més grogues.

I passaven setmanes i més setmanes i mesos i més mesos amb tot aquell trafec de picapedrers, fusters i ferrers, que feien una via espantosa an aquella obrada feresta, pero no n'hi arribaven a fer tanta, que la poguessin tenir llesta de tot dins s'any redó des termini senyalat.

—¡Quina llàstima, deia tothom, que aquesta obra sia tan grossa que no puga estar llesta p'es dia senyalat!

N'hi havia d'altres de senyors grossos que havien provat de comensar un palau que fos com es del Rei per poder-se casar amb la senyora Princesa; pero un després s'altre aviat e-hu deixaren anar per que se desenganaren que no hi havia res que fer ni que pensar-hi de sortir-ne amb la seua.

Qui no afluixà ni desmaià un punt fonc En Bernat, que no s'aturava de dir an es Mestres:

—Endavant ses atxes! fora són! fora por! ¡Ja trobaré jo, si Deu ho vol i Maria, qui farà lo que voltros no pogueu fer, per tenir-ho llest p'es dia que pertoca!

I picapedrers, fusters i ferrers seguïen desteixinant-se i desturmellant-se per fer via, plens de coratge amb ses comendacions que les donava En Bernat.

Però, com la cosa s'és allargada, posarem forqueta per avui fins dissapte qui vè, que veurem, si Deu ho vol i Maria, com en sortí En Bernat de ses dictes del Rei per casar-se amb la Senyora Princesa.

Indemnisació

A ses families des cinc mallorquins morts a Liege.

Ja hu recordareu que, com ets alemanys, ara fa un any, se foren apoderats de Liège, un dia hi hagué un renou i tirs per llarc, resultant-ne morts cinc mallorquins. Sabut es fet aquí, es Govern Espanyol en reclamà an ets alemanys una indemnissació. Feta l'enquesta que pertocava i resultant ver es fet d'aquelles morts, es Govern Espanyol demanà a Alemanya la cantidat que cregué justa per ses pobres families des morts. I ¿que feu Alemanya?

Se negà a pagar? Demanà rebaixa? Res de tot això; entregà tota sa cantidat demanada, que puja *més de docentes mil pessetes*, an es Govern Espanyol, i aquest dissapte passat l'entregà an aquelles families, davant notari i per mà del Sr. Governador Civil de Balears, fent-ne les parts següents:

A sa viuda de N'Oliver, per sa mort des seu homo: 49.291'59 pessetes.

A sa mateixa p'es perjuis des magatzem que li feren mal-bé: 42.815'72 pess.

A cada un des tres fuis de dit Oliver: 21.407'06 pessetes. Això és: 64.223'83 pess.

An es pares des joves Niell de Sineu, Llabrés d'Establiments i Mora de Sóller altres 21.407'96 pessetes a cada un, això és, 64.223'88 pess. entre tots tres.

Això han fets ets alemanys, que n'hi ha que los tracten de *barbatvos*.

En canvi sa República de Portugal i sa República de Mèxic han assassinats centenars d'espanyols. A Portugal, només n'han assassinats més de vint; a

Mèxic un sens fi. I ¿quina indemnissació han donada aqueixes repúbliques? Qui hu sab que n'hagen donada cap ¡que alç es dit!

Es que aqueixes repúbliques son nacions *civilissades*, i per això no paguen allà on deven; en canvi Alemanya, com és, segons diuen, una nació *bàrbara*, procura pagar allà on deu, i paga lo que li demana aquell an-e qui deu.

¡Ja hu val amb aqueixes repúbliques tan *civilissades!*

Secció local

Ses pomes pareix que anguany tenen molta demanda. A Manacor es comerciants no s'aturen de fer crides per que les ne duguen a vendre. Dies passats les pagaven a 6 pessetes es quintar.

¡Hala, idò, roters de *Sa-Vall, Sa-Valleta, Es Bessons*, So'n Pere Andreu! ¡veiam si vos fareu roba anguany! ¡Fora són i uis ben espolats!

Dissapte feren una crida que quedava uberta sa cobransa des 3er Trimestre des *Consum* per espai de 8 dies; també deia sa crida que fins avui (dia 21) hi ha temps per pagar es 3er Trimestre des *Territorial*.

¡Veiam quant serà que en faràn una de crida de que qui vol cobrar, no ha de fer més que espitjar-se a tal i a tal banda, i li abocaràn diners a luf!

Seria ferest sa gentada que s'hi esquitxaria!

Es fabricants i comerciants de *popa* d'aurbarcoc estàn d'enhonorabona, per que encara no l'han tenguda feta casi, quant ja los ho han comprada, i hi han guanyat moltet.

Dimegres dematinada esclatà dins Manacor una tempestat de trons i llamps i aigo a talaibaxions, fent una bona saó, gracies a Deu. Mos ho pareix que fonc bona. Deu fassa que no mos enganem!

Ja sabeu que entre cenradors hi ha sa creencia que allà on plou primer, no hi falta aigo de tot l'any. També hi ha una altra senya: que, si sa primera vegada que plou, ses gotes són grosses, no hi manca saó de tot l'any. Idò bé, dimegres ses gotes primeres ho foren ben grosses.

Demà missa de Comunió General a l'esglesia de la santa Familia i llavò es devot exercici de ses *Capelletes*.

Ell don Juan Bosch i Jaume, inventor de sa màquina peledora de mel'les, acaba de fer-hi una modificació de prou utilitat, que consisteix en un motor de benzina que hi ha afegit i que fa que sia molt més fàcil es manetar tal màquina. S'aplicació d'aqueix motor és una idea des fill de don Juan, que nom Mateu, seminarista.

¡Quina llàstima que enguany no hi haja més mel'les a pelar! i que pogués navegar ferm aquesta bona de màquina! No res! Deu fassa que l'any qui vé n'hi haja més de mel'les i que no bast per pelar-les totes sa màquina de don Juan Bosch! Amèn!

Ahir se celebrà es primer aniversari de s'entronissació del Cor de Jesús a ca-l'amo'n Juan Parera i Fornés. Molt bé ha fet aqueix bon amic nostre de celebrar tal aniversari! Preni-ne llum, manacorins, per un gust!

¡Que mos tirin d'una passa si n'hi ha cap que se'n penedi mai mai d'haver pres llum de dit amic nostre envers d'aquesta cosal!

Aquesta setmana sí que mos n'han contada una d'aquelles d'aquelles. Sembla que una certa *Fulana* i un cert *Fulà* presentaren una instancia dalt paper segellat an es nostre magnífic Sr. Bal'le, demanant per posar una industria d'allò més esquisadet que hi puga haver, una d'aquelles industries que qualsevol persona decent just d'anomenar-la ja se'n empegueix. El Sr. Bal'le, com era d'esperar, digué an aquell *Fulà* i *Fulana* que no, que no i que no! i que estiguen ben alerta a no treure cap peu des solc, si no hi volen esser demés!

¡Molt ben dit, Sr. Bal'le! molt ben fet! ¡Endavant per tan bon camí! ¡Per forsà totes ses persones decentes li han de fer costat i aplaudir-lo envers d'aqueixa cosa i totes les altres consensablants que voste va fent per bé des pobles, de sa justicia, de sa moralitat, i de sa decencia!

Don Jaume Perelló i Tries, metge-cirurgia, ens ofereix es seus serveis professionals i ca-seua, an es carrer de l'Amargura, n.º 16.

Agraïm an aquest senyor sa deferencia que mos ha tenguda i es seus bons oferiments, i li desitjam molta de sort en sa seua professió.